

PORPÁCZY ALADÁR AKADÉMIKUS TUDOMÁNYOS MUNKÁSSÁGA ÉS A SZAKOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉGE*

GYURÓ FERENC

a mezőgazdasági tudományok kandidátusa

Kertészeti Egyetem, Budapest

A gyümölcsstermesztés egyik kiemelkedő egyéniségének, Porpáczy Aladárnak tudományos és oktatási munkásságára emlékezünk születésének 75. évfordulója alkalmából. A tudományos kutatásban és a termelésfejlesztésben egyaránt mérföldkövet jelentett életműve.

Porpáczy Aladár mestere és kortársai

A huszadik század közepén az 1930-as és az 1960-as évek között *Mohácsy Mátyás*, *Porpáczy Aladár* és *Fejes Sándor* nevéhez fűződik a nagyüzemi gyümölcsstermesztésünk nemzetközi színvonalra történt fejlesztése.

Mohácsy Mátyás a kertészeti, gyümölcsstermesztési egyetemi oktatás és az üzemi gyümölcsstermesztés fejlesztésében új korszakot nyitott. Porpáczy Aladár Mohácsy Mátyás tanítványa és munkatársa volt. Mesterével több könyvet írtak a körte, a héjasok és a bogyógyümölcsűek termesztéséről.

Porpáczy Aladár úttörő munkát végzett a gyümölcsstermesztési alap kutatás megszervezésében, a biológiai alapok lerakásában, a bogyógyümölcsűek nemesítésében és termelésfejlesztésében. Fejes Sándor az intenzív gyümölcsstermesztési művelésmódok kidolgozásával és nagyüzemi bevezetésével alkotott kiemelkedőt.

Porpáczy Aladár 1927-ben fejezte be a felsőfokú tanulmányait a Kertészeti Tanintézetben. 1927—1930 között előbb a Magyaróvári Mezőgazdasági Akadémián, majd a Kertészeti Tanintézetben volt gyakornok Mohácsy Mátyás mellett. Mesterének emberségét, kedvességét, közösségi szemléletét, segítőkészségét, a team-rendszerű alkotó módszerét, a tanítványainak és munkatársainak támogatását átvette és munkája során hasznosította. Fejes Sándorral, kortársával a nagyüzemi gyümölcsstermesztés fejlesztése érdekében jó munkamegosztásban, egymás munkásságát elismerve és támogatva tevékenykedtek. Mohácsy—Porpáczy—Fejes életműve, egységes fellépése, egymás megbecsülése példamutató lehet tanítványainak, utódainak is.

* Porpáczy Aladár 75. születési évfordulója alkalmából Fertődön 1978. december 14-én rendezett emlékülésen elhangzott előadás.

Oktatási munkásság

Porpáczy Aladárt, mint kiváló kutatót, nemesítőt, kutatásszervezőt, termelésfejlesztőt és szakírot ismerték, tisztelték a szakemberek. A kutatási munkásságával szinte azonos súllyal szerepel életében az oktatás. Tanulmányainak befejezése utáni 3 éves tanári munkája egy életre szóló élményt és az oktatás iránti elkötelezettséget adott. Az oktatás életművének jelentős része. Gazdag gyümölcsstermesztési és kutatási tapasztalatait az oktatásban közvetlenül hasznosította. A felszabadulás után megszervezte a fertődi kastély helyreállított szárnyában a kertészeti szakmunkásképzést, melyet középiskolává, majd felsőfokú kertészeti technikummá fejlesztett. Tanítványai Porpáczy Aladártól korszerű haladó szemléletet, kiváló alapképzettséget és gazdag gyümölcsstermesztési ismereteket kaptak.

Nagy tudását, kiváló pedagógiai tehetségét, széles látókörét, kiemelkedő általános és szakmai műveltségét az egyetemi oktatásban is hasznosította. Öt éven át (1959—1963) volt a Kertészeti Egyetem Gyümölcsstermesztési Tanszékének tanszékvezető professzora, a Fertődi Kutatóintézet igazgatói állásának megtartásával. Egyetemi előadásai hallgatóinak, munkatársainak egyaránt élményszerűek voltak. A gazdag ismeretanyagot, a hazai és nemzetközi kutatási, termesztési eredményeket az adott előadás témájába szintetizálva építette be. Kerülte az oktatásban a gyorsan avuló recepteket, de nem elégedett meg az általánosításokkal sem. A környezeti és ökonómiai adottságoknak megfelelő több alternatívás variációkat vázolt fel előadásaiban, igen szemléletesen, termesztési és kutatási példákkal alátámasztva.

Oktatási és nevelési munkáját nagy hivatástudattal, szerényen, de magabiztosan, lelkesen, magával ragadóan végezte.

A szakember, illetve mérnöktovábbképzésben is maradandót alkotott. A Fertődi Kutató Állomáson szervezett előadásokon, gyakorlati bemutatókon, tapasztalatcsere látogatásokon, konzultációkon a szakemberek ezrei vettek részt. Az állomást a bogyósok termesztésének egyik tudományos és termelésfejlesztő központjává fejlesztette. Ezt a szép hagyományt munkatársai, utódai is megőrizték. A fertődi bogyós bemutatókon az üzemi szakemberek, kertbarátok és a diákok tömegei vesznek részt. A látogatók szakmai programját minden esetben összekapcsolják a kastélymúzeum megtekintésével, kultúrprogrammal. A fertődi kastélyt Porpáczy kezdeményezésére a Műemlék Felügyelőség állította helyre a hazai és nemzetközi kulturális, zenei élet egyik központjává fejlesztették. Fertőd így teljesíti az igen jelentős közművelődési feladatokat is.

Porpáczy Aladár a kutatóképzésben is igen eredményesen tevékenykedett. Aspiránsvezetőként, vizsgáztatóként, kandidátusi értekezések bírálójaként, a védések elnökeként segítette az új kutató, tudós generáció nevelését. Tanítványai közül többen napjaink neves vezető kutatói, oktatói, termelésfejlesztői.

Tudományos kutatási munkásság

Porpáczy Aladár életművéből a kutatási eredményei, a kutatásszervező tevékenysége emelkedik ki. Nem a látványos, gyors eredményekkel kecsegtető témákat választotta, hanem a gyümölcsstermesztés úgynevezett fehérholtjaira igyekezett megoldásokat találni kitartó kutatómunkával.

Az első kutatási témái közül a körtetermesztés korszerűsítését, a fajta-kutatást, a körte művelés- és metszsmódját említhetjük meg.

Kutatási eredményeit: „A jövedelmező körtetermesztés” (1937) c. könyvében foglalta össze. Munkássága a körtetermesztés fejlesztéséhez jelentős segítséget adott. A felszabadulás után Mohácsy Mátyással közösen írt könyvet: „A körte termesztése és nemesítése” (1958) címmel. Erre a kisebb jelentőségű gyümölcsre, a körte termesztésére Porpáczy Aladár irányította a figyelmet és a hazai természeti adottságainkon elsősorban a nyári és őszi körtetermesztés terebélyesedett ki.

A héjas gyümölcsűek közül a dió nemesítése, az új vegetatív szaporítás módjának kidolgozása mind tudományos, mind gyakorlati szempontból jelentős. A Fertődi E-1 diófajtát napjainkban is termesztik. A dió oltásának kidolgozásával a *Junglans nigra* alany alkalmazásával a diófajták vegetatív szaporítását és a diófák korábbi termőrefordítását oldotta meg. A diófák metszésével megakadályozta a másodlagos törzsképződést és jelentősen növelte a fák produktív termőfelületét. Mohácsy Mátyással több könyvet írt a héjasok termesztéséről: Mohácsy M.—Porpáczy A. (1951): Dió, mandula, mogyoró, gesztenye. Mohácsy M.—Porpáczy A.—Maliga P. (1957): Gesztenye, mandula, mogyoró.

Fő kutatási területe a bogyósok — szamóca, málna, feketeribiszke — nemesítése és termesztésének korszerűsítése. A bogyós fajták termékenyülés-biológiai, növekedés, terméshozás biológiai és termesztéstechnológiai vizsgá-lataival lerakta az alapjait a bogyósok üzemi termesztésének.

Több új szamócafajtát állított elő, melyek a hagyományos külterjes fajták leváltásában jelentősek voltak. A Fertődi korai, a Fertődi óriás és a Fertődi export a főbb szamócafajtái.

A málna és szeder málna fajtái közül az F 401, F. Hungaria, valamint a Fertődi I málnaszeder mellett munkatársai tovább vitték a nemesítői munkát és több igen értékes fajtajelöltet állítottak elő.

Mohácsy M.—Porpáczy A. könyvei a bogyós gyümölcsstermesztés fel-lendítéséhez nagymértékben hozzájárultak. 1952-ben jelent meg a „Bogyós gyümölcsűek”, 1957-ben „A szamóca, málna és szeder termesztése”, 1965-ben tanítványaikkal közösen írtak egy összefoglaló bogyós kézikönyvet: Mohácsy M.—Porpáczy A.—Kollányi L.—Szilágyi K. (1965): Szamóca, málna, szeder.

A feketeribiszke fajtái közül a Fertődi I emelhető ki. A feketeribiszke keresztezéses nemesítés mellett, az értékesebb külföldi fajták honosítása és a

termékenyülésbiológiai vizsgálatai a hazai feketeribiszke-termesztés bázisai voltak. Mohácsy Mátyással 1960-ban közösen írta „A ribiszke és köszméte-termesztés” c. könyvét, mellyel az üzemi termesztőknek nagy segítséget adtak.

A bogyósok nemesítése kapcsán sokrétű genetikai, citológiai, termékenyülésbiológiai kutatást végzett munkatársaival. A világ minden tájáról származó igen jelentős faj- és fajtagyűjteményt, nemesítési alapanyagot, bogyós génbankot létesített Fertődön. Ez a gazdag alapanyag a mutációs genetikai és a fajhibridizációs kutatási munkáját szolgálta.

Nemesítési, termesztési témáit élettani, biokémiai kutatásokra építette. A fertődi nemesítési, növényvédelmi és termesztéstechnikai kutatócsoportok eredményeit hazai és nemzetközi vonatkozásban egyaránt elismerték.

A fertődi tudományos iskola

Porpáczy Aladár tudományos iskolát teremtett Fertődön. Tudomány-szervező munkássága mintaszerű, követésre méltó. Rátermettséggel és jó érzékkel szervezte a fertődi kutatást. Össze tudta hangolni a kutatásszervezést a személyi és tárgyi feltételek megteremtését, a kutatás irányítást és a kutatásban való személyes aktív részvételt, a közösségi és egyéni kutatómunkát és érdeket. Porpáczy nemcsak kutatóintézeti igazgató volt, hanem alkotó kutató is. Emellett aktívan vett részt a társadalmi és tudományos közéletben, valamint az oktatásban. Fenti sokirányú munkáját a nagy mesterek adottságaival, nagy tudással, szakmaszeretettel, emberséggel, kedvességgel végezte. Másként nem is lehetett volna. Munkájához tervszerű időbeosztásra volt szükség, de ezt az időbeosztást nem kötöttségnek tekintette és a közbejött váratlan feladatokat is türelmesen, fegyelmezetten oldotta meg.

Munkamódszeréből ki kell emelni, hogy munkatársaival a legegyszerűbb és legbonyolultabb feladatokat egyaránt megbeszélte. Igen gyakran a legfiatalabb kutatók állásfoglalását is megkérdezte. Meghallgatta a téma megoldásával kapcsolatos észrevételeket, javaslatokat, s ezután alakította ki véleményét. Ezek a beszélgetések, konzultációk, tudományos kollokviumok oldott légkörűek voltak. Minden esetben azt hangsúlyozta ezeken a munkamegbeszéléseken, hogy ő kéri a munkatársai véleményét, tanácsait. Ezzel a mélységesen demokratikus légkörrel munkatársainak már a téma tervezésekor szárnyakat adott, a feladatokat magukénak érezték. A feladatok teljesítése, megoldása felől is rendszeresen tájékozódott. Amennyiben valamilyen módszertani, elvi, gyakorlati akadály volt, vagy a személyi és tárgyi feltételek nem voltak szinkronban a feladat megoldhatóságával, úgy az adott lehetőségek között minden esetben igen kedvesen, személyesen segítette munkatársait.

Ezzel a módszerrel érte el, hogy Fertődön jó közösség alakult ki, munkatársai barátként tisztelték mesterüket és egymást. Örömmel vettek részt a kollektív munkában, melyben minden kutatónak megvolt a saját résztémája.

Így születtek, illetve csak így születhettek olyan nagy eredmények, mint a fertődi fajták, a biológiai alapkutatói eredmények, a bogyósgyümölcsűek termelésfejlesztése, hazai üzemi bevezetése.

Termelésfejlesztő tevékenysége

Porpáczy Aladár a gyümölcsstermesztés elméleti alapjainak kutatására helyezte a fő súlyt. Nem feledkezett meg azonban a fejlesztő kutatásról sem. A Fertődi Állami Gazdaságban, de a kísérleti telepen is eredményes erőfeszítést tett a termesztés biológiai, műszaki és ökonómiai tényezőinek összehangolására. A fajtakutatást, a művelésmódok üzemi kipróbálását a gépesíthetőséggel, kézimunka-igénnyel és a gazdaságossággal összefüggésben vizsgálta.

A végtermék integráció, a gazdaságos bogyós-stermesztés érdekében szervezte meg a fertődi tartósító üzemet, melynek bogyós és egyéb gyümölcs, zöldség termékei nemzetközi híresek.

Termelésfejlesztő tevékenysége természetesen Fertődről kisugárzott az ország bogyós körzeteire. Elősegítette a Győr környéki, az ipolysági, nógrádi bogyós termőközvetek kialakulását.

Porpáczy Aladár életműve

Tudományos munkásságát, életművét a fertődi bogyós fajták, termesztési eljárások, a bogyósok hazai üzemi termesztésének megindítása mellett a szerkesztésében 1962-ben megjelent, a fertődi munkatársaival írt: „A gyümölcsstermesztés elméleti alapjai” című kézikönyvben foglalta össze. Ez a magas színvonalú alkalmazott biológiai kézikönyv a nagyüzemi gyümölcsstermesztés elméleti fundamentuma, Porpáczy Aladár életművének, a fertődi iskolának méltó dokumentuma.

Porpáczy Aladár tudományos, oktatói, termelésfejlesztési és közéleti tevékenységét Kossuth-díjjal, MTA levelező taggá, az országgyűlési képviselővé történt választásával és számos magas kormánykitüntetéssel ismerték el. Ezeket a kitüntetések megbecsülte, de tanítványai, munkatársai, az üzemi szakemberek és kertbarátok elismerését értékelte legtöbbször, akik továbbviszik ezt a gazdag életművet, szellemi örökséget.